ՀՀ ԿԳՄՍՆ «Մարտունու Տ. Աբրահամյանի անվան ավագ դպրոց» ՊՈԱԿ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա - Սովորողների մեջ արժեքային համակարգի ձևավորումը հայոց պատմություն առարկայի դասավանդման ընթացքում

Դպրոց - «Արտավանի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ

Ուսուցիչ - Մերի Հովհաննիսյան

Ղեկավար - Կիմա Օհանեսյան

ՎԱՅՔ 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.Ներածություն ----------3

2.Հետազոտության նպատակը ----------5

3.Հետազոտության մեթոդաբանությունը ----------6

4.Հիմնական մաս ---------- 8

5.Արժեհամակարգային դաստիարակչական խնդիրների լուծումը ----------14

6.Եզրակացություն ---------- 19

7.Գրականության ցանկ ----------20

Ներածություն

«Պատմությունը մի վարդապետարան է,որի մեջ ապագա սերունդը կրթվում է,

գուշակելով իր նախահարց սխալներից և հետևելով նրանց լավ գործերի օրինակին»:

Ռաֆֆի

Մեր մշտափոփոխ աշխարհում, ինչքան էլ որ փոխվեն հասարակությունները, մտածելակերպը, արժեհամակարգը,վերաբերմունքը ժամանակակից երևույթների ու գործընթացների հանդեպ, միևնույն է ապագա սերնդին պետք է դաստիարակել ազգային արժեքներով ու հերոսական անցյալի օրինակներով:Բայց հասարակական ընդհանուր նորմերի վերաձևումների պարագայում կարծես թե երկրորդ պլան է մղվել անհատի հոգևոր աշխարհը,սովորողի դաստիարակությունը,ազգային մշակութային արժեքները:Այսօր,երբ նյութականացվել է ամբողջ աշխարհը ու մարդկային հարաբերությունները,մարդը հեռացել է արվեստից,մշակույթից,գրականությունից,որի արդյունքում հոգևոր արժեզրկումը ավելի տեսանելի է դառնում:

Հայ իրականության մեջ կրթությանը միշտ առանձնահատուկ նշանակություն է տրվել:Իր սկզբնավորման ժամանկներից հայ կրթօջախը եղել է ժողովրդի քաղաքական ու ազգային գոյատևման հենարանը:Այսօր էլ պետական ու ազգային խնդիր է համարվում կրթության համակարգի բարելավումը և դասավանդման նոր տեխնոլոգիաների կիրառումը:

Հայոց պատմություն առարկան միշտ իր կարևոր ներդրումն է ունեցել հայ երեխաների ազգային մտածելակերպի, ազգային արժեքների ձևավորման գործընթացում: Դարեր շարունակ մեր պատմիչների գործերը օգտագործել են որպես դասագիրք և ազգային,հայրենասիրական ոգով դաստիարակել բազում սերունդներ:

Դպրոցների,ուսուցիչների կարևորագույն նպատակն ու գերխնդիրն է սովորողների մեջ ձևավորել և զարգացնել ազգային արժեքային համակարգ,ազգային մտածողություն:

Իսկ ի՞նչ ենք հասկանում «արժեհամակարգ» ասելով: «Արժեհամակարգ» հասկացությունը մանկավարժական գիտության մեջ ըմբռնվում է բավական լայն մաշտաբով: Առավել ընդունված է այն ընկալումը, որ արժեհամակարգը մարդու բարոյական, գեղագիտական, հոգևոր, իմացական, մշակութային եւ էթնիկական արժեքների համախումբն է, որն անհրաժեշտ է անձի ներդաշնակ, բազմակողմանի ձեւավորման եւ զարգացման եւ աշխարհայացքի ձևավորման համար: Արժեքների թվարկված համախմբերից որեւէ մեկին առաջնայնություն տալը կնշանակեր ոչ մանկավարժական մոտեցում այս խնդրին. Արժեհամակարգը լիակատար է և համեմատաբար ավարտուն բոլոր ներառված համախմբերի ներդաշնակ փոխլրացման պայմաններում: Ահա թե ինչու «արժեհամակարգ» հասկացությունը նաև զուրկ է խիստ որոշակի ստույգությունից: Արժեհամակարգի ձևավորման և նրա հարաբերական կայունության ապահովման համար հանրակրթության բնագավառում կարևոր և անփոխարինելի նշանակություն ունեն բոլոր ուսումնական առարկաները, որոնց թվում, այնուամենայնիվ, արժեքների ձևավորման առումով առաջնային է հումանիտար ոլորտի ուսումնական առարկաների դերը: Մասնավորապես՝ անգնահատելի է լեզվի, գրականության, պատմության դերը:

Մեր օրերում հրատապ է անհատի հոգևոր զարգացման հիմնահարցը ազգային մշակույթի, արժեքների պահպանման և գալիք սերունդներին փոխանցման համատեքստում: Արժեհամակարգի մեջ կուտակված է անցյալի փորձը, որի յուրացումը աշակերտների մեջ ձևավորում է հայրենասիրության, սեփական ժողովրդի պատմության, նրա ստեղծած մշակութային արժեքների, գիտական նվաճումների համար հպարտության զգացում: Իսկ ակտիվ ճանաչողական գործունեության պայմաններում ձևավորված գիտելիքները աշակերտների մոտ վերածվում են համոզմունքների և կարողությունների:

Հետազոտության նպատակը

Հետազոտական աշխատանքի նպատակն է բացահայտել և հիմնավորել հայ սովորողի ազգային արժեհամահարգի, ազգային մտածելակերպի ձեւավորման գործընթացում պատմության,մասնավորապես հայոց պատմություն առարկայի դերն ու կարեւորությունը նաեւ պատմությունից դասեր քաղելու անհրաժեշտությունը: Դասաժամերի ընթացքում բացահայտել սովորողների վերաբերմունքը ազգային հերոսների, մեր ժողովրդի պատմության կարևոր իրադարձությունների վերաբերյալ իրենց ունեցած գիտելիքները, վերհանել սխալները, բացթողումները: Կիրառել մեթոդական հնարներ, ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ սովորողների մոտիվացիան բարձրացնելու համար:

Դպրոցական խմբակների շրջանակներում, ինչպես նաև դասաժամերին հաճախ անդրադառնալ հայ ազգային հերոսների կերպարներին, սխրանքներին, որոնք ավելի կոգևորեն աշակերտներին ու կդաստիարակեն ռազմահայրենասիրական ոգով Հետազոտության խնդիրներն են: Այսօր աճող սերնդի կրթության և դաստիարակության գործն ընթանում է տարբեր հանգամանքների ազդեցության ներքո՝ ազգային, մշակութային, ընտանեկան, կրթական, հասարակական, սոցիալական և այլն:

Հաշվի առնելով բազմաթիվ այս և այլ հանգամանքներ՝ ժամանակակից մանկավարժության համար խնդիր է դառնում սովորողների ազգային գիտակցության ձևավորումը սեփական ժողովրդի պատմության ու մշակույթի հենքի վրա՝ չանտեսելով համամարդկային արժեքները:

Հետազոտության մեթոդաբանությունը

Ելնելով հետազոտության մեջ առաջադրված խնդիրներից կարելի է կիրառել հետեւյալ մեթոդները.

Կերպարային քարտ. սա հրաշալի միջոց է պատմական կարևոր իրադարձությունները «ներսից» տարբեր կերպարների դիտանկյունից ուսումնասիրելու համար: Քարտը ներկայացնում է տվյալ իրադարձության կերպարների մտադրությունները, հուզական վիճակները,

տեսանկյունները: Կերպարային քարտը կարող է կիրառվել պատմական ակտիվ մտածողություն խթանող տարատեսակ հարցադրումների քննարկման համար:

Կոնկրետ պատմական կերպարներին անդրադառնալը նպատակ ունի վերաիմաստավորելու ազատագրական պայքարի ջատագովների օրինակելի

կենսագործունեության հիմնական դրվագները, հատկանշելու հերոսի ոգին, ինչը հնարավորություն կտա ուրվագծելու այն ուսումնական նյութը, որը դրական

ազդեցություն կունենա սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության

համար:

Մտքերի տարափ կամ մտագրոհ.սա արդյունավետ մեթոդ է խմբային աշխատանքի համար:Դասագործընթացի խթանման փուլում մեթոդի կիրառման ժամանակ խմբի անդամների առջև խնդիր է դրվում արտահայտել սեփական տեսակետը՝առանց կողքից որևէ մեկնաբանություն կամ գնահատական տալու:Բոլոր մտքերն ու գաղափարները գրանցվում են մաքուր թղթի կամ գրատախտակի վրա:Մեթոդը կիրառելիս բոլոր մտքերն ու գաղափարներն ընդունելի են,սխալ չկա և դասավանդողը պետք է սահմանի որոշակի կանոներ:

Ցանկացած քննադատության բացակայություն

Գաղափարների խրախուսում

Մասնակիցների հավասարություն

Զուգորդումնեների <ասոցիացիանեի>ազատություն

Մտքերի ընդհանուր գրառում

Սովորողների խմբին մտագրոհի կանոները ներկայացնելիս անհրաժեշտ է հստակեցնել քննարկվող թեման,ընդգծել,որ բոլորը հնարավորություն կունեն արտահայտելու իրենց տեսակետները ցանկացած մտքի վերաբերյալ:Կարևորվում է նաև ժամանակային սահմանափակումների հարցը:

Պատմությունը թանգարանային ցուցադրությամբ

Պատմության ուսումնասիրությունը ենթադրում է աշխատանք տարատեսակ պատմական աղբյուրների հետ: Թանգարանային ցուցադրության նախագծումը հիանալի միջոց է սովորողների մոտ պատմական աղբյուրներ համադրելու և դրանց միջոցով հետազոտական հմտություններ զարգացնելու համար:

Այս ռազմավարությունը հատկապես արդյունավետ է որևէ ընդգրկուն թեմայի ամփոփման կամ դրա ընթացիկ ուսումնասիրությունը համակարգելու համար:

Ընտրել ամփոփման կամ հետազոտության թեման Սահմանափակել ցուցադրվելիք նյութի քանակը.սովորաբար կարող է 10-15 նյութի միջակայք սահմանել՝ կախված աղբյուրների հասանելիությունից:

Խրախուսել սովորողներին ինքնուրույն կամ խմբով հետազոտական ուղղություններ կամ հարցեր առաջարկել,որոնց շուրջ էլ կկազմեն ցուցադրությունը:

Հուշել, թե որտեղից կարող են գտնել անհրաժեշտ պատմական աղբյուրներ:

Սովորողները պետք է ինքնուրույն կազմեն ցուցադրությունը, որոշեն ներկայացվող նյութի հերթականությունը,կից տրվող բացատրական տեքստը և այլն:

Այսպիսի առաջադրանքը սովորողներին ստիպում է ինքնուրույն ամփոփում անել՝ մտածելով աղբյուրների,դրանց փոխկապակցվածության և դասավորվածության մասին:

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԱՍ

Հայոց պատմություն առարկայի դասավանդման նպատակը հայկական քաղաքակրթության վերաբերյալ պատմական համակարգված գիտելիքի ձևավորումն է:

Առարկան նպաստում է պետականամետ գիտակցություն, ազգային ինքնագիտակցություն եւ դիմագիծ ունեցող, սեփական ժողովրդի ու պետության դերակատարումը համաշխարհային պատմության համատեքստում գիտակցող քաղաքացու զարգացմանը, ազգային եւ համամարդկային արժեհամակարգը կրող պատասխանատու քաղաքացու ձևավորմանը:

Դասընթացը նպաստում է իր ինքնությունն ու քաղաքակրթությունների արժեհամակարգերը ճանաչող անհատի ձևավորմանը, որն էլ միտված կլինի իր գործունեությամբ նպաստելու հայ և համաշխարհային հասարակության զարգացմանն

ու վերափոխմանը այն սկսելով իրենից, իր սոցիալական ու բնական միջավայրից:

Դասավանդման հիմնական նպատակներից մեկը, բացի աշակերտներին զուտ պատմական երևույթներին ծանոթացնելուց, անհատի հոգևոր ու մտավոր զարգացման,

անձի արժեքային համակարգի ձևավորմանը նպաստելն է, որի իրականացման համար

անհրաժեշտ է սովորողներին հաղորդակից դարձնել հայ ժողովրդի հոգեւոր ժառանգությանը, ազգային ու համամարդկային իդեալներին ու ձգտումներին, պատմական հերոսների օրինակով նրանց մեջ սերմանել բարոյական արժեքներ՝ մարդասիրություն, հայրենասիրություն, բարություն, ընկերասիրություն, ազնվություն,

պատվախնդրություն, պատասխանատվություն, հաստատակամություն, բարեխղճություն եւ ներդաշնակ մարդու բարոյականային այլ հատկանիշներ:

Դպրցական դաստիարակության կազմակերպման ողջ ժամանակաշրջանում այս իմաստով կարևորվում է «Վարդանանք»վեպում արտահայտված «Հայրենիքը դժվար բան է,ամեն մարդ չէ,որ կարող է հայրենիք ունենալ» միտքը:

Կրթության տարբեր աստիճաններում աշակերտն ունենում է աշխարհի նկատմամբ վերաբերմունքի տարբեր դրսևորումներ եւ հարաբերություններ: Վերաբերմունքն

աշխարհի նկատմամբ և հարաբերությունը աշխարհի հետ, վերաբերմունք սեփական անձի նկատմամբ և հարաբերությունն ինքն իր հետ իրականացվում են հասարակական

դաստիարակության համակարգի և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների (հեռուստատեսություն, համացանց,մամուլ) միջոցով: Կինոն, թատրոնը, հեռուստատեսությունը, համացանցը ներգործում են աշակերտի անձի վրա ոչ միայն ինքնին՝ որպես տեղեկատվության աղբյուրներ, այլ նաև որոշակի տիպարների միջոցով, որոնք դրսևորվում են այդ «տեղեկատվական աղբյուրներից հոսող» հերոսների վարքագծում: Սովորողները, իրենց տարիքային, սեռական և անհատական առանձնահատկություններին համապատասխան, հակված են նույնացնել իրենց այս կամ այն հերոսի հետ՝ յուրացնելով նրանց վարքի ձևերը, ապրելակերպը, հագուստը, կենցաղը, կյանքի ոճը և այլն:

Աշակերտի արժեքային համակարգի ձևավորման վրա ազդող գործոններից են ավանդական միջոցները, այսինքն՝ աշակերտի մեջ աշխարհի նկատմամբ վերաբերմունքի և հասարակության հետ հարաբերության, սեփական անձի նկատմամբ վերաբերմունքի ձևավորումը ընտանիքի եւ սոցիալական միջավայրի միջոցով: Սակայն սովորողների կողմից այդ միջավայրին բնորոշ արժեքների, կանոնների, չափանիշների, հայացքների յուրացումը միշտ չէ, որ համապատասխանում է հասարակության կողմից ընդունված արժեքներին: Ավանդական միջոցների յուրացումը լինում է չգիտակցված՝ վարքի ընդունված կաղապարներն ընդօրինակելու միջոցով:

Սովորողի արժեքների ձևավորման վրա ազդող մյուս գործոնը տարիքայինն է, երբ սովորողի արժեքային կողմնորոշումները, արժեքային նախապատվությունները, վարքն ու բարոյահոգեբանական գծերը դրսևորվում են՝ ըստ տարիքային առանձնահատկությունների: Արտաքուստ արժեհամակարգային դաստիարակության առանցքը դրսևորվում է աշակերտի վարքի ու շփման հարաբերությունների որոշակի մակարդակում՝ խոսքում, արտաքին տեսքում, ազատ ժամանակն անցկացնելու ձևում, ապրելակերպում և այլն: Տարիքային դաստիարակությանը բնորոշ են հակումը դեպի մշակույթի որոշակի շերտերը, կենցաղին բնորոշ արժեքների որոշակի աստիճանակարգությունը: Սակայն այստեղ ամենակարևորը մանկավարժների կողմից «աշակերտների մեջ կյանքի նկատմամբ դրական վերաբերմունքի, ապրած յուրաքանչյուր օրվա համար ուրախության զգացում ապրելու ունակության ձևավորումն է»:

Սովորողի անձի արժեքների ձևավորման վրա ազդող մյուս գործոնը միջանձնային հարաբերություններն են կամ իրենց համար հեղինակավոր, երևելի մարդկանց հետ շփումները (ծնողներ, ուսուցիչներ, մեծահասակներ, ընկերներ և այլն): Բնական է, որ այդ հեղինակավոր անձինք կարող են լինել նաև աշակերտի վրա ներգործող հասարակական այս կամ այն կազմակերպությունների անդամները, դպրոցի տնօրենը, դասղեկը, ուսուցիչը և այլն: Աշակերտը նրանցից կարող է ստանալ արժեքների վերաբերյալ ինչպես դրական մոդելներ, այդպես նաև բացասական:

Բացասական մոդելները հակում ունեն ձևավորվելու ավելի արագ և անդառնալի ացասական ազդեցություն կարող են ունենալ սովորողի անձի արժեքային ճիշտ դաստիարակության վրա: Հետևաբար արժեքների դաստիարակության այս բնագավառը պահանջում է մանկավարժական խստագույն վերահսկողություն և ըստ հարկի՝ նաև միջամտություն:

Սովորողի արժեքների ձևավորման խնդիրները բնականաբար լուծվում են ոչ միայն ընտանիքում, այլ նաև ուսումնական հաստատություններում՝ ուսումնադաստիարակչական գործընթացի միջոցով: Ուսուցման դաստիարակչական ներգործությունը օբյեկտիվ օրինաչափություն է, որովհետեւ աշակերտների համար ուսուցումը գործունեության հիմնական տեսակն է, դրա համար էլ այն կարևոր դեր է կատարում նրանց անձի ձևավորման գործում: Ուսուցման գործընթացի դաստիարակչական ներգործության հարուստ աղբյուր է բուն գործընթացի բովանդակությունը, որովհետև ընտրելով դաստիարակչական առումով հիմնական գաղափարները, օրենքները և հասկացությունները՝ ուսուցիչը հնարավորություն է ստանում առարկայական ծրագրերի բովանդակության յուրացման միջոցով աշակերտների մեջ սերմանել քաղաքական, իրավական, բարոյական, գեղագիտական, բնապահպանական և այլ գիտելիքներ ու վերաբերմունք: Կրթության բովանդակության հետ միասին ուսուցման մեթոդները ներգործում են սովորողների ճանաչողական ունակությունների վրա՝ նրանց հնարավորություն տալով ստացած գիտելիքները կյանքում կիրառելու ըստ նպատակի:

Արժեքների բուրգի գագաթին գտնվող ամենանվիրական ու մեծագույն արժեքը հայրենասիրության դաստիարակումն է սովորողների շրջանում:Ազգային դաստիարակության մասին խոսելիս Գ.Նժդեհը գրում է «Միայն մարդ կոչվելու արժանին կարող է արժանանալ հայ կոչվելուն:Չի կարելի միաժամանակ վատ

մարդ,բայց և այնպես լավ հայ լինել»: Հայկական պետականությանը նետված մարտահրավերները հրատապ են դարձնում հայրենիքի ապագա պաշտպանների պատրաստման խնդիրը: Այս գործը մշտական կատարելագործման կարիք ունի: Պատահական չէ, որ պետական մակարդակով խրախուսվում է երիտասարդների ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը:

Դրանում մեծ է ազգային հերոսների կերպարների հանրահռչակման և այդ ոգով աշակերտներին կրթելու նշանակությունը: Հայ ժողովուրդն իր պատմության ողջ ընթացքում հերոսների պակաս չի զգացել, որոնց շնորհիվ դիմացել է հազարամյակների դաժան փորձություններին : Այդ հերոսների օրինակով մենք կրթում և դաստիարակում ենք մեր սաներին , որոնք իրենց իդեալն են դարձրել այս կամ այն նվիրյալին:

Հայոց ազատագրական պայքարի դրվագները հայության ինքնահաստատման եւ դաժան գոյապայքարի վկայություններն են, որոնք ոգևորում են սերունդներին՝ սովորեցնելով քննախույզ մոտեցում դրսևորել անցյալի իրադարձությունների նկատմամբ, կատարել ճշմարիտ եզրահանգումներ եւ քաղել իրատեսական դասեր:

Խորապես ճշմարիտ է՞ ժամանակն է ծնում հերոսներին: Նույնքան էլ ճշմարիտ է, որ ժողովուրդը, ապավինելով նրանց, դարեր շարունակ սնվում ու հզորանում է իր արժանի

զավակների շուրջ հյուսված հերոսապատումներով: Ազգը, որի պատմական հիշողության մեջ, ինչպես օրգանական ամբողջություն, միահյուսված են քաջ Վարդանի

եւ զորավար Անդրանիկի՞ մերօրյա հնչեղության լեգենդները, վաղուց գտել է հավերժություն տանող իր ճամփան:

Հայոց պատմության յուրաքանչյուր դասին նախապատրաստվելիս կարևորվում են բովանդակային մասերը, որոնք նվիրված են հայ ազատամարտի նշանավոր գործիչներին եւ ոգեշնչում ու հայրենասիրությամբ են վարակում աշակերտներին: Դա առավել նպատակային եւ դյուրին է դառնում ազգային-ազատագրական պայքարի թեմաներն ուսումնասիրելիս: Պրակտիկայիս շրջանակներում,ինչպես նաև փորձառու ուսուցիչներն են փաստում, որ աշակերտները մեծ հետաքրքրությամբ են լսում հատկապես ազատագրական պայքարի նվիրյալների կյանքի ու գործունեության մասին պատմող դրվագները:

Պատմության դասաժամերին է, որ աշակերտները, ուսուցչի օգնությամբ և ուղղորդմամբ, բացահայտում են, թե ովքեր են իրենք, ովքեր են իրենց նախնիները,

որտեղ են ապրել, ինչ պատմություն ունեն, ինչ ներդրում ունեն համամարդկային մշակույթի ասպարեզում: Երբ որ սովորողը ուսումնասիրում է հայոց պատմության հերոսական էջերը, ազատագրական պայքարի դրվագները, հերոսների անձնվիրումն ու հայրենասիրության բազմաթիվ օրինակներ, ինքն էլ կարծես «վարակվում է» և անպայման ձգտում հասնել այդ կերպարներին: Դրա վառ օրինակը հենց արցախյան պատերազմի մասնակից մեր հերոս հայորդիներն են, որոնք իրենց հայրերի ու պապերի օրինակով նետվեցին մարտի մոռանալով սեփական կյանքի մասին:

Դասընթացի ծրագիրը պետք է կազմված լինի գիտամանկավարժական հիմնարար սկզբունքների պահանջներին համապատասխան. այն է նյութի մատչելիություն, տարիքային համապատասխանություն, գիտամեթոդական բազմազանություն:

Չափազանց կարևոր է միջառարկայական կապերի միջոցով գրականության դասաժամերին սովորողի մոտ թեժ պահել հայրենասիրության կրակը՝ պատմավեպերի հերոսների, նրանց անձնազոհության ու հայրենանվիրության բացահայտումներով:

Հայրենասիրությունն այն մեծագույն արժեքն է, որ հարգանք ու պատկառանք է հարուցում, նույնիսկ, երբ դրսևորվում է հակառակորդի կամ թշնամու մոտ:

Ուսուցչի քաղաքացիական դիրքորոշումը, ձգտումը՝ դաստիարակել բարձր արժեքներ կրող քաղաքացիներ, նրա մտահորիզոնը, հասարակական լայնախոհությունը, սերը ապագա սերնդի նկատմամբ ուսումնական գործընթացի արժեքային

դաստիարակչական ներգործության բարձրացման կարևոր պայմաններից են: Ընդ որում՝ դաստիարակչական խնդիրների լուծումը պայմանավորված է նաև նրանով, որ ուսուցիչը համագործակցային փոխհարաբերությունների միջոցով նախատեսում է աշակերտների ոչ միայն մտավոր, այլև բարոյական, գեղագիտական ու ֆիզիկական դաստիարակության խնդիրների նկատմամբ համակողմանի մոտեցում: Ուսուցման գործընթացում լուծվում են սովորողների կրթական, դաստիարակչական կամ արժեքային և ընդհանուր զարգացման խնդիրները: Դրա համար յուրաքանչյուր դասի դաստիարակչական խնդիրների լուծումը նախատեսում է ոչ թե առանձին մոտեցում, այլ

գիտելիքների ու կարողությունների, արժեքային որակների, կամքի, բնավորության, զգացմունքների, հոգեբանական տարբեր դրսևորումների համաժամանակյա և փոխկապակցված մոտեցում: Յուրաքանչյուր դասի ժամանակ ուսուցիչը որոշակի դաստիարակչական խնդիրներ է լուծում՝ հաշվի առնելով տվյալ առարկայի և թեմայի

ուսումնասիրման հիմնական խնդիրները, որոնք ներկայացված են առարկայական ծրագրերում:

Արժեհամակարգային դաստիարակչական խնդիրների լուծումը

Հայոց պետականության ամրապնդման նպատակով անհրաժեշտ է դպրոցի կրթության եւ դաստիարակության բովանդակությունը հագեցնել ազգային մշակույթի արժեքներով՝ միաժամանակ կարևորելով համամարդկայինը: Այդ նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է լուծել կրթադաստիարակչական մի շարք խնդիրներ:Որոնցից կարևորներն են.

1. Սովորողներին զինել հայոց պատմության ամբողջական գիտելիքներով,որի միջով կարմիր թելի պես պետք է անցնի ազատության,անկախության,պետականության ստեղծման ու ամրապնդման համար պայքարին սեփական մասնակցությունը բերելու գաղափարը:

2. Ցույց տալ ազգային-ազատագրական պայքարի հերոսական դրվագները,հայորդիների անձնազոհ արարքները:

3. Ծանոթանալ հայ մշակույթի,քաղաքակրթության,ինչպես նաև համամարդկային նվաճումների հետ:

4. Ցույց տալ հայ ժողովրդի աշխատասիրությունը, ազատ, խաղաղ և ստեղծագործ աշխատանքի նրա ձգտումը: Ներարկել սեր եւ հարգանք աշխատանքի, աշխատավոր և բարիքներ ստեղծող մարդկանց նկատմամբ :

5. Ճանաչելի դարձնել Հայաստան աշխարհն ու հայրենի բնօրրանը, պատմամշակույթային կոթողները:

6. Հասնել նրան,որ իր ժողովրդի հարուստ պատմական փորձով զինված Հայաստանի վաղվա քաղաքացին գիտակցի իր կարևորությունը հայրենիքի անկախ պետականության պահպանման ու բարգավաճման գործին:

7. Նպաստել գիտակից անհատի և քաղաքացու ձևավորմանը:

8. Պատկերացում տալ մեր ժողովրդի կյանքի ու կենցաղի, ապրելակերպի ու ավանդույթների, վարքի ու բարքի մասին, հասկանալի դարձնել, թէ ինչպես են ապրել ու աշխատել մեր նախնիները, ինչպես են ընտանիք կազմել, սնվել ու հագնվել: Այս գիտելիքները սովորողներին կմոտեցնեն մեր ազգային արմատներին ու ակունքներին:

9. Բացահայտել պատմամշակույթային գործիչների՝ պատմություն կերտողների, կյանքն ու գործը: Հասկանալի դարձնել, որ պատմական այդ գործիչների միջոցով են իրականացվում ազգային հասարակական ձգտումներն ու իդեալները:

10. Բացահայտել պատմական ճշմարտությունը, նշել, որ այն ծնվում է տարբեր սկզբնաղբյուրների համադրումից:

11. Դաստիարակել հայրենասիրություն, ձևավորել հայրենիքի, պետության ու ժողովրդի նկատմամբ ազգային արժանապատվություն ու հպարտություն, անմնացորդ սիրո ու հարգանքի զգացում : Ներարկել այն գաղափարը, որ հայրենիքին ու հայոց բանակում ծառայելը պատվի գործ է:

12. Ձևավորել սեփական գործունեությունը հանդուրժողականության եւ մարդու իրավունքների, ինչպես նաեւ համամարդկային բարոյական սկզբունքներին համապատասխան կառուցելու պահանջմունք ու կարողություն:

13. Զարգացնել սովորողների ճանաչողական, տրամաբանական, ստեղծագործական մտածողությունը, հաղորդակցական, համագործակցային եւ ինքնուրույն գործունեության կարողություններն ու հմտությունները.

_ Խթանել սովորողների ճանաչողական ակտիվությունը, մտածողության ինքնուրույնությունը, սեփական գիտելիքներն ինքնուրույն լրացնելու և հարստացնելու կարողությունները:

_Սովորեցնել տեղեկատվության աղբյուրներից օգտվելու, ժամանակակից տեղեկատվական հեղեղի մեջ կողմնորոշվելու, անհրաժեշտ տեղեկատվությունը ճիշտ ընտրելու, մշակելու, վերաձևակերպելու, այսինքն՝ գիտելիք կառուցելու կարողություններ:

_Ձևավորել պատմական դեպքերը, երևույթները համեմատելու, վերլուծելու, գնահատելու, վերացարկելու, ընդհանրացնելու և կանխատեսումներ կատարելու կարողություններ:

_Զարգացնել ուսումնառության արդյունքում սովորողների ստացած գիտելիքները և տեսական դրույթները պատմական կենդանի նյութի վրա կոնկրետացնելու անցյալի, ներկայի հասարակական-քաղաքական երևույթների վերլուծության ժամանակ կիրառելու կարողություններ և հմտություններ:

_Զարգացնել սովորողների զգայական ընկալման մտավոր և հուզական ճանաչողության բոլոր տեսակներն ու կամային որակները և մտավոր գործողությունները:

Սովորողների դաստիարակության համար կարևոր է ազգային մշակութային արժեքները ճանաչելու, վերաիմաստավորելու, նրանց ազգային ոգով դաստիարակելու կարևորությունը: Այսօր շատ կարևոր է ապահովել նոր սերնդի դաստիարակությունը՝ ձևավորված ազգային հոգեբանությամբ, ազգային չափանիշներով ու ըմբռնումներով,

առանձնահատկություններով: Ազգային արվեստի, կենցաղի, խորհրդանիշների, հայրենի բնաշխարհի յուրահատկությունների, ժողովրդական բանահյուսության հետ ծանոթությունը, հաղորդակցումը, այն նպաստում է սովորողների ազգային բարոյական հիմքերի ձևավորմանը, որը միշտ էլ եղել է մանկավարժության հիմնական հիմնահարցերից մեկը:

Ազգային և համամարդկային արժեքները յուրացվում են ողջ կյանքի ընթացքում ոչ միայն հատուկ այդ նպատակին ծառայող քարոզչության ու տարաբնույթգործունեության ընթացքում: Մարդն ընդօրինակում է ազգային ապրելակերպը, յուրացնում լեզուն, մշակույթը, հոգեբանությունը և բազմաթիվ այլ որակներ՝ աստիճանաբար ձևավորվելով որպես տվյալ ազգի լիարժեք անդամ: Ազգային դաստիարակությունը ձևավորում է հայ մարդուն, սակայն համամարդկային արժեքներն իր մեջ չամփոփած հայը չի կարող լինել իր ազգի լիարժեք անդամ: Հայ դպրոցի կարևորագույն խնդիրն է՝ ապահովել ազգայինի և համամարդկայինի մեկտեղումը: Ուրեմն ազգային դաստիարակությունն իր մեջ պետք է ներառի նաև համամարդկային արժեքներ:

Մեր օրերում ծավալվող գլոբալացնամ ճանապարհին կորսվում են ազգային արժեքներն

ու ազգային դիմագիծը, և ամեն ինչ տանում է համաշխարհայնացման /գլոբալիզացիայի/, այդ պատճառով հիմա ,առավել քան երբեւէ ,պետք է անընդհատ աշակերտների հետ զրուցել ազգային արժեքների դերի և կարևորության մասին, անընդհատ հիշեցնել, թե ովքեր են իրենց նախնիները, ինչ փառավոր անցյալ են ունեցել եւ որ մենք պարզապես իրավունք չունենք կորցնելու այն, ինչ մեր պապերն իրենց արյան գնով պահել ու փոխանցել են մեզ:

Առաջնահերթություն է, որ սովորողները բացահայտեն, հետազոտեն հայոց պատմության վաղնջական ժամանակներից մինչև մեր օրերը և վերհանեն այնքան

կարևոր փաստերից մեկը, այն է որ հայ ժողովուրդը եկվոր չէ, այլ ձևավորվել ու պատմական հազարամյա ուղին անցել է իր բնօրրանում՝ Հայկական լեռնաշխարհում:

Հայ ժողովուրդը, շփվելով եւ փոխազդեցությունների մեջ լինելով տարբեր քաղաքակրթությունների հետ, պահպանել ու զարգացրել է իր ինքնատիպ մշակույթը, ազգային նկարագիրն ու գոյապատկերը: Դրա շնորհիվ հայությունը հազարամյակների միջով հասել է մարդկության պատմության ժամանակակից փուլին: Ահա թե ինչու հայկական մշակութային հարուստ ժառանգության համակողմանի ուսումնասիրումը կազմել է դասագրքերի կարևոր բովանդակային ուղղություններից մեկը: Հայոց պատմության բովանդակային առանցքը կազմել է նաև հայկական պետականության պատմությունը, որը սերտորեն կապվում է նույն քաղաքակրթական խնդիրների հետ:

Հայ ժողովուրդը մշտապես ապրել ու արարել է մի տարածաշրջանում, որտեղ միշտ հատվել ու բախվել են տարբեր քաղաքակրթությունների շահերը: Այս հանգամանքն ավելի կարևոր է դարձրել այս «քաղաքակրթական խաչմերուկներում» ազգային նկարագիրն ու դիմագիծը անաղարտ պահելու անհրաժեշտությունը: Մարդկության պատմության ժամանակակից փուլում հայ ժողովուրդը դարձյալ բախվում է այս խնդրին, քանի որ մեր տարածաշրջանում դարձյալ բախվում են աշխարհի մեծ պետությունների շահերը եւ յուրաքանչյուր երկիր փորձում է իր կոմղը գրավել հայ ժողովրդին: Այս պայմաններում դարձյալ չափազանց կարևոր է առաջ գնալ ազգային ու պետական որպես առաջնահերթություն ունենալու ճանապարհով և պատմական փորձը ցույց է տալիս, որ ինչպիսի ժամանակաշրջանի ծնունդ էլ լինեն պատմության ընթացքն ուղղորդող անհատները, նրանք միջազգային հարաբերություններում պետք է լինեն զգոն եւ հավասարակշռված: Հատկապես փոքր ազգերի ներկայացուցիչները, գտնվելով մեծ տերությունների հետ շախմատային նույն հարթակի վրա, պետք է մտածեն ոչ թե հակամարտելու, այլ առավել՝ շահելու մասին: «Մեծերը» չեն ներում «փոքրերի» ինքնուրույն քայլերը : Այդպես եղել է անցյալում, այդպես է հիմա:

Սովորողների ազգային մտածողությունը խթանելու նպատակով պետք է հանձնարարել լրացուցիչ նյութեր հավաքել օրինակ, հայդուկների, ազատամարտիկների, մերօրյա հերոսների կյանքի, գործունեության վերաբերյալ: Այս ընթացքում սովորողները կհարստացնեն իրենց գիտելիքները տվյալ նյութի շուրջ, նաև կսովորեն ինքնուրույն

օգտվել այլ աղբյուրներից, զատել տեղեկույթի կարևորն ու երկրորդականը, ձևավորել սեփական դիրքորոշումը:

Դպրոցականների շրջանում ազգային մտածողության ձևավորման և խթանման համար կարևոր է անդրադառնալ ինքնաճանաչողության հարցերին:

Ինքնությունը բազմաթիվ անհայտներով մի կառույց է՝ պարուրված խորհրդանշաններով, տարատեսակ իրապատումներով, տեսլականներով ու առասպելներով, որոնք ժամանակի ընթացքում ստանում են տարբեր բացատրություններ: Այս առումով միշտ էլ առաջանում է ինքնության (ինքնաճանաչողության) պատմական ձեւերի իմաստավորման, ազգային ինքնության տարրերի արդիականացման անհրաժեշտություն:

Ինքնաճանաչողությունը պարտադիր ենթադրում է երկխոսություն անցյալի հետ, որի ժամանակ անցյալը պետք է դառնա ներկայի մաս, ներկայի անցյալ, որովհետև ինքնության ցանկացած հարացույց անպատկերացնելի է առանց պատմական շերտի:

Սակայն մեզանում կարծես թե բացակայում է անցյալի հետ բովանդակային խոսույթը (դիսկուրսը). մեր անցյալի պատմամշակութային ժառանգությունը գերազանցապես պահվում է ազգային գրադարաններում ու մատենադարաններում, հիմնականում՝ այլոց ցուցադրելու համար: Անցյալը բացակայում է ներկայի մեջ: Մեզանում գերիշխում է ազգային արժեքների նկատմամբ զգացմունքային ու ձևական մոտեցումը: Իսկ արժեքները եթե միայն պահպանվում են մատենադարաններում ու թանգարաններում, ապա ոչ միայն կորցնում են իրենց գործառութային նշանակությունը, այլև դրանց բացակայության հետևանքով մարդկանց հոգեկանում ստեղծվում են դատարկ տարածություններ, որոնք լցվում են օտարածին ցածրաճաշակ թափոններով: Եթե բավարարվում ենք միայն այդ արժեքների ֆիզիկական գոյությունը փաստելով, ապա դրանք դադարում են արժեքներ լինելուց: Այլ խոսքով՝ արժեքները ոչ միայն պետք է պահպանել, այլև դրանք յուրացնելով-ներկայնացնելով՝ անընդհատ հարստացնել ու արդիականացնել: Սովորելու ձգտումը մեռնում է այն պահից,երբ սկսում են ավանդել այնպիսի բաներ և այն ձևով,որ սովորելը ոչ թե հաճույք,այլ ավելի «Անդուրեկանություն և տանջանք է պատճառում» սովորողին:

Եզրակացություն

Որպես ամփոփում կարող ենք փաստել, որ ազգային արժեհամակարգի ձևավորմանը դպրոցում անհրաժեշտ է կարևոր տեղ հատկացնել, իսկ պատմության, հատկապես հայոց պատմության դասաժամերին առավել ևս:

Հիմա հայ ժողովուրդն ու Հայաստանի Հանրապետությունն ապրում են դժվարագույն ժամանակներ, երբ վտանգված է հայ ժողովրդի և հայոց պետականության գոյությունը:

Հիմա պետք է համախմբվել մեկ միասնական բռունցք դառնալ, որպեսզի հնարավոր լինի

հաղթահարել մեր պետության գլխին կախված հերթական վտանգները:

Օրվա հրամայականն է կրթել ու դաստիարակել ազգային մտածողություն ու արժեքներ կրող սերունդ, նրանց մեջ ներարկել հայրենասիրություն, համախմբածություն և սառը դատողություն: Հարուստ փաստերի միջոցով նրանց ցույց տալ, թե ինչերի է ընդունակ իր հողն ու ջուրը ամեն գնով պաշտպանելու պատրաստ զինվորը, սահմանապահ գյուղացին ու պարզապես՝ հայ քաղաքացին:

Սովորողներին պետք է ոգևորել անցյալի պատմական հերոսական դրվագներով, թե ինչպես են փոքրաթիվ հայկական ուժերը հաղթել թշնամու բազմաքանակ ու լավ սպառազինված ուժերին փորձելով հիմնավորել, որ հաջողության հասնելու գրավականն ամենևին էլ թվական գերակշռությունը չէ, այլ այն վեհ նպատակը հանուն որի ելնում են պայքարի:

Սխալված չենք լինի, եթե ասենք, որ փայլուն սերունդ է մեծանում՞ համարձակ, պահանջատեր ու նախանձախնդիր, մեր խնդիրն է նպաստել, ուղղորդել, որ նրանք հայրենասեր ու հայրենաճանաչ լինեն, իրենք են մեր ապագան ու մեր երկիրը շենացնողները:

Ներկայացված հետազոտական աշխատանքը կարևորում է ապագա և ներկա անհատի, քաղաքացու արժեհամակարգի ձեւավորումը դպրոցում ընդհանրապես, և մասնավորապես հայոց պատմության դասավանդման ընթացքում: Իմ առաջ դրված խնդիրը՝ բացահայտել խնդրի կարևորությունը և առաջարկել դրա լուծման ուղիներ, կարծում եմ ինձ հաջողվեց:

Գրականության ցանկ

Բարձրագույն դպրոցի մանկավարժական, ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Երևան, հեղինակային հրատարակություն 2014

Եփրիկյան Ա., Ստեփանյան Խ., Գրիգորյան Հ., «Պատմություն» մասնագիտության ուսանողների մանկավարժական պրակտիկայի կազմակերպումը, Երևան 2018

Խաչատրյան Ս., Ուսուցման արդյունավետ հնարներ,Երևան 2020

Պապոյան Հ., Պատմության դասավանդման մեթոդիկան դպրոցում, Երևան 2013

Вагин А.А., Методика преподавания истории в средней школе, Москва 1968

Вагин А.А., Методика обучения истории в школе, Москва 1972

Համացանցային(էլեկտրոնային) աղբյուրներ

http://www.edu.am

Travelerscoffee-ամառային բնակչի ինտերնետային ամսագիր

(https:/-/titaudit.ru/hy-/-)

(http:/-/mskh.am/am/33984)

http:((lib.herzen.spb.ru – Фундаментальная библиотека РГПУ им. А.И. Герцена

Cambridge University Press: ամսագրերի հավաքածուներ հումանիտար եւ սոցիալական գիտություններով:

http://www.education.com

https://escs.am/files/files/2020-07-17/a266911a693f809df0b4aa3175b0bcdb.pdf
Հանրակրթական «Հայոց պատմություն» առարկայի ուսումնառության հայեցակարգ: